

Рајтомир Д. АНТОНОВИЋ*

Институт за српску културу Приштина – Лепосавић

ЗЛОЧИНИ ИЗ МРЖЊЕ ПОЧИЊЕНИ НА ПРОСТОРУ КОСОВА И МЕТОХИЈЕ**

Апстракт: Злочини који су почињени из мржње имају јаку мотивацију која се заснива на мржњи према припадницима одређених националних и верских група, а мржња се може јавити у односу на национално и етничко порекло, језик, писмо, расну припадност, боју коже, верску припадност, пол, сексуалну оријентацију, инвалидност и слично. Злочин из мржње је кривично дело које се извршава само према оном лицу које је, у односу на извршиоца дела, другачије. Кривични законик Републике Србије познаје злочине из мржње и дефинише мржњу као отежавајућу околност у оним ситуацијама кад се кривично дело врши услед мржње према неком лицу јер припада одређеној расној и верској групи. Мржња настаје услед различитости и није усмерена само према појединцу који је конкретна жртва кривичног дела, већ према свим припадницима одређеног народа, верске групе, лицима која говоре одређеним језиком или имају неке друге значајне карактеристике које их издвајају од већине. Припадници српског народа су на простору Косова и Метохије били жртве кривичних дела мотивисаних мржњом од стране већинског албанског народа. У самом раду указаће се на злочине који су чињени према Србима само због њихове националне и верске различитости у односу на Албанце.

Кључне речи: мржња, мотив, злочин, убиства, погром.

УВОД

Сам појам мржња се може дефинисати као „негативан осећај због којег се неко, ствар или појава не толерише“. У случају да се ради о личности, мржња ствара осећај на основу ког се тој личности жели начинити некакво зло или створити негативно искуство. У случају да се мржња осећа према ствари или појави, онда се она манифестује кроз осећај жеље и потребе да она не постоји (Куленовић 1995: 114). Мржња се карактерише као негативно осећање са којим се људи суочавају. Мржњу прате негативна осећања, као што су жеље да се неке или нечему деси нешто ружно и страшно. Мржња се материјализује кроз делатност појединца која резултира сукобом, а на нивоу државе или унутар државних односа може резултирати грађанским сукобима (Видаковић 2004: 95).

* Научни сарадник, ORCID 0000-0001-9134-6346, antonovicr@gmail.com

** Рад је написан у оквиру научноистраживачког рада НИО по Уговору склопљеним са Министарством науке, технолошког развоја и иновација РС број: 451-03-136/2025-03 од 27. 1. 2025. године.

Предмет мржње не морају бити само људи, већ могу бити и одређене имагинарне појаве и друга жива бића – животиње, инсекти, друштвене појаве, предмети, догађаји, чулно-опажајни импулси и све оно што може да буде сфера интересовања неког лица, рационална или ирационална. Мржњу прати истовремено јак порив за уклањањем или ограничавањем тих појава које су предмет нетрпељивости. Мржња настаје из личних искустава, која су обично негативна. Негативна искуства се могу огледати у некој личној несрећи или патњи кроз коју је појединац прошао, лични губитак неког блиског или нечег драгог или из неког другог тешког и негативног доживљаја, који је на њега оставио негативне последице.

Мржња се сматра рационалном ако је унапред добро осмишљена и заснована на објективним разлозима. У том случају, предмет мржње и разлози мржње имају рационално објашњење, али то не даје самој мржњи и конкретним актима, који из осећаја мржње произлазе, рационални карактер. Напротив, мржња као осећање је ирационално, јер не може да донесе ништа корисно, те је сама по себи излишна и представља негативно и деструктивно стање.

Мржња у правном смислу те речи се доводи у контекст редовног одмеравања казне, тако што је из основног схватања личних околности на страни извршиоца „побуда из којих је кривично дело учињено“. Ниска побуда, односно мржња која може бити мотивисана дискриминаторним ставовима и односом према неком лицу или групи појединаца, увек има значај обавезне отежавајуће околности (Делић 2016: 128). Дакле, правно поимање мржње, у кривично-правном контексту има везе са дискриминаторним односом извршиоца кривичног дела према жртви. Дискриминаторни ставови, који се још називају ниским побудама, сматрају се разлогом или мотивом за извршење кривичног дела. По правилу, ниске побуде су увек основ за обавезну отежавајућу околност при одмеравању казне.

У Кривичном законик у Републике Србије¹ у члану 54а, који одређује „посебне околности за изрицање санкције за кривично дело учињено из мржње“, наводи се да „кривично дело које је учињено из мржње према лицима која припадају одређеној раси или вероисповести, националној или етничкој групацији, на основу полне разлике, сексуалне оријентације или родног идентитета, представља околност коју суд мора да цени као отежавајућу. Изузетак постоји само у случају кад она није прописана као обележје кривичног дела“.

Кривичним закоником Републике Србије појам мржње се наводи још код кривичног дела из члана 317, који регулише кривично дело изазивања расне и верске мржње и нетрпељивости, потом у члану 344а, који регулише насилничко понашање на спортској приредби или јавном скупу и члану 387, који се односи на кривично дело расне и друге дискриминације. У упоредном законодавству се могу уочити кривична дела из мржње као посебно кривично дело, код којих се дело из мржње третира као посебан кривично-правни појам. Прво законодавство које је приступило инкриминацији дела из мржње на простору Босне и Херцеговине је било у Брчко Дистрикту Босне и Херцеговине, а потом је ово кривично дело уведено и у кривичне законике осталих ентитета у Босни и Херцеговини. Уочавају се одређене

1 „Службени гласник РС“ број 85/2005, 88/2005, 107/2005, 72/2009, 111/2009, 121/2012, 104/2013, 108/2014, 94/2016, 21/2019 и 94/2024.

различитости при регулисању и одређењу овог кривичног дела у ентитетским законикима, али оно што је својствено и за законик Републике Српске и Федерације Босне и Херцеговине и Брчко Дистрикта је да се ради о посебном кривично-правном институту који се односи на посебан тип кривичних дела код којих је од изузетне важности мотив за извршење.

Предмет рада јесу кривична дела и злочини извршени из мржње, које се посматра као мотив за извршење дела и злочина. Посебно интересовање у раду се исказује према кривичним делима извршеним из мржње према припадницима српског и другог неалбанског народа на Косову и Метохији, који су били излагани тортури на етничкој, верској и националној основи.

Основни проблем који се разматра у раду јесте постојање мржње као мотива приликом извршења кривичних дела, док се као посебан проблем посматрају злочини из мржње који су чињени према српском народу и другим припадницима неалбанског народа на Косову и Метохији. Претпоставка од које се полази у раду је да је мржња, заснована на етничким, верским, националним и другим разликама – основни мотив за извршење кривичних дела и злочина из мржње. Такође, у раду се поставља још једна претпоставка, а то је да су злочини, који су чињени према Србима и другим неалбанцима на Косову и Метохији вршени из мржње. У раду се користи аналитички, историјски, дескриптивни и компаративни метод, како би се доказала постављена хипотеза.

Према припадницима српског и другог неалбанског становништва, терористичка организација ОВК је вршила злочине против човечности тако што је спроводила систематско убијање, стављала их је у животне услове који су водили ка њиховом потпуном или делимичном истребљењу, стављала их је у ропски или са њим изједначен положај, спроводила је мучења, силовања и прогоне на политичкој, расној, верској, националној, етничкој и другој основи. Срби и други неалбанци су били затварани, киднаповани и угњетавани зарад успостављања доминације албанског народа у односу према другим народима. Мотиви извршења ових злочина су мржња према припадницима неалбанског народа, али и политички циљ, а то је успостављање државности на Косову и Метохији, независно од српске државе.

МРЖЊА КАО МОТИВ

Кад се говори о мржњи као мотиву за извршење кривичног дела, за кривично-правни аспект сагледавања од значаја је да ли је мржња била резултат расне, верске, националне, етничке, језичке, полне, сексуалне или родне нетрпељивости, те да ли је извршење кривичног дела било мотивисано таквом врстом нетрпељивости. Мотив или побуда је подстицај за предузимање учињеног кривичног дела, унутрашњи покретач човека на предузимање делатности, радње и активности, којима се остварују постављени циљеви (Јовашевић 2006: 304).

Код кривичних дела која су извршена мотивисана мржњом, од значаја је да је радња дела усмерена против појединаца који припадају одређеним расним, верским, националним, етничким или другим сличним групама. Напад на појединца

који припада овој групи је заправо исказивање антагонизма према читавој групи, те однос према једном изолованом појединцу заправо манифестује однос према свим припадницима те мањинске групе. Често у односу према припадницима одређених мањинских група владају одређене предрасуде, које могу да представљају додатни мотив и подстицај мржње (Стјеља 2013: 28).

Мотив код извршења ових кривичних дела из мржње може бити и предрасуда учиниоца према лицима која поседују одређене личне карактеристике или особине, тако да се мржња јавља у односу на сва она лица која имају те карактеристике, а које су за схватање извршиоца кривичног дела повезива са припадношћу одређеној групи. Извршилац и жртва код ових кривичних дела често немају лични однос и мржња није личног карактера, већ представља мржњу према групи којој жртва припада.

Ратни злочини који су вршени од стране нацистичких снага предвођених Немачком били су претежно злочини мотивисани мржњом. Одатле датира термин „Холокауст“, који симболизује историјски период између 1939. до 1945. године, у ком је убијено око милион Јевреја, само и из разлога што припадају јеврејској нацији. Поред Јевреја, на мети нацистичких злочина из мржње напали су се још и Роми због њихове националне припадности, Јеховини сведоци из религијских разлога, хомосексуалци због њиховог сексуалног опредељења, инвалиди и други из чисто дискриминаторних разлога.

Такође, као новији пример убиства које је извршено из чистих дискриминаторних побуда и мржње према Ромима, представља убиство малолетног Душана Јовановића 18. октобра 1997. године у Београдској улици у Београду. Он је био нападнут од припадника „Скинхед“ (Skinhead) групе, који су га напали само зато што је био Ром. Душан, који је имао свега четрнаест година, био је изложен страшној физичкој тортури, а повреде опасне по живот су му нанасене делом олука. Извршиоци овог злочина из мржње су од жртве били старији свега три године, а Јовановића су насумично изабрали као жртву само зато што је припадао ромској националној групи. Припадали су расистичкој групи „Скинхед“, познатој по антагонистичким ставовима према припадницима ромске националне групације. Посебна и најопаснија подврста ове расистичке групе се назива „Наци – Скинхед“, коју карактерише идеологија национал – социјализма и нацизма, са изразитом мржњом у односу на припаднике одређених националних група, попут Јевреја, Рома, Кинеза и Афроамериканаца (Bowen 2008: 20).

Има још много примера извршења тешких кривичних дела мотивисаних мржњом. Кривична дела убиства која су се дешавала на просотру Косова и Метохије, а у односу према Србима и другим неалбанцима, била су мотивисана мржњом из етничких, националних, верских, културолошких, историјских и других разлога класичне дискриминације већинског албанског народа према припадницима мањинских народа. Злочини из мржње су на простору Косова и Метохије били бројни, а и данас се не зна са сигурношћу колико је Срба и других неалбанаца у акцијама албанских злочиначких организација убијено или изложено некој врсти тортуре. Највише су се дешавала кривична дела убиства и отмице, са јасном мотивацијом мржње према припадницима српског народа.

Дакле, из приказаних примера, следи да је објекат кривичних дела насталих из мржње према лицима, односно групама лица која припадају одређеној мањинској групи. У наведеним примерима ради се о припадницима ромске и српске националне групе, а нападачи су били припадници расистичких и терористичких организација. Сам избор жртве настаје због његове припадности одређеној групи. Мржња може бити појединачна, према конкретном лицу које је непосредна жртва, али се заправо у том делу налазе елементи мржње према читавој заједници и свим њеним припадницима.

Поједини аутори кривична дела која су извршена из мржње називају „кривична дела са поруком“, јер се њиховим извршењем шаље јасна порука свим припадницима групе којој је жртва припадала да су непожељни у датој средини, те да их средина не жели и не прихвата (Вус 2014: 49). Циљ извршења оваквог кривичног дела уједно представља део мотива и побуда, које су засноване на расним побудама, верским уверењима, националном или етничком пореклу, језику, полу, инвалидитету или некој другој идентификационој одредници.

Често се дешава да се кривична дела врше услед постојања више различитих мотива. Поред припадности одређеној мањинској групи, која примарно представља мотив мржње, извршилац у односу на жртву може имати и неке друге, личне мотиве. Тада се може говорити о вишеструкости мотива, али да би се говорило о делу које је извршено из мржње, мржња према жртви због њене припадности одређеној групи, мора да буде доминантна. Злочини учињени из мржње се морају темелити на личним карактеристикама жртве, као што су њена припадност одређеној националној, етничкој, верској групи, етничко порекло, језик, инвалидитет, пол или неке друге значајне карактеристике.

Врло значајно питање код утврђивања постојања мржње као мотива за извршење недозвољене радње је питање кад се мржња код извршиоца дела јавила. Углавном код злочина из мржње мржња настаје много пре него што је кривично дело извршено. На страни извршиоца се мржња према одређеној националној, верској, етничкој, расној или другој групи формира и развија много пре, а у тренутку извршења инкриминисаног дела, та мржња доживљава своју кулминацију и манифестује се кроз радњу кривичног дела. Извршилац је, дакле, стекао много пре негативни став о одређеној групи, односно стекао је одређену предрасуду. Одатле следи да мржња, која је изражена код извршења дела није индивидуална, већ колективна и манифестује се према свим припадницима једне мањинске групе.

Објекат радње злочина из мржње може бити појединац, али и група лица. За све њих је од значаја да су припадници одређене националне, етничке, верске, расне групе или да се издвајају од већине по нечему карактеристичном. То могу да буду разлике у боји коже, језичке разлике, на основу порекла, припадности, инвалидности, сексуалне оријентације и слично. Поред личности припадника одређене групе, на мети се може наћи и њихова лична имовина. Такође, на мети се могу наћи културна и верска добра која припадају одређеним националним, културним и верским групама. Током мартовског погрома 2004. године на Косову и Метохији, поред припадника српског народа, на мети је био велики број православних цркава и манастира. Реч је о врло старим светињама, које су између осталог,

биле и под међународном заштитом као историјско, културно и религијско добро велике вредности. Албанци су из мржње према српском народу, а и са намером да фингирају историјске чињенице о вишевековном егзистирању Срба на простору Косова и Метохије, намерно спалили светиње попут Цркве Богородице Љевишке у Призрену, Цркве Светог Спаса, такође у Призрену, Саборне цркве Светог Ђорђа у Призрену, Цркве Светог Николе у Призрену, Цркве Свете Недеље у Призрену, Цркве Светог Пантелејмона у Призрену, Манастира Свети Архангели у Призрену, Цркве Светог Андреја у Подујеву, Цркве Светих Петра и Павла у Истоку, Цркве Свете Недеље у Брњачи код Ораховца, Саборне црква Свете Тројице у Ораховцу, Цркве Светог Михаила у Обилићу, Цркве Светог Илије у Вучитрну са припадајућим православним гробљем, Цркве Светог Николе у Косово Пољу, Цркве Светог Илије пророка у Подујеву, Манастира Девич, Саборне црква Светог Уроша у Урошевцу, Цркве Светог Саве у Косовској Митровици, Цркве Светих Флора и Лавра у Липљању, и том приликом су светиње биле спаљиване, миниране, девстиране споља и изнутра, оскрнављене, док су религијске реликвије и вредни предмети покрадени (Антонијевић 2014: 215).

ЗЛОЧИНИ ИЗ МРЖЊЕ

За разлику од праксе, која је приказана у упоредном праву, у Кривичном законнику Републике Србије не постоји посебна група кривичних дела из мржње. Мржња као појам се у српском позитивном Кривичном законнику спомиње у члану 54а, под „посебним околностима за изрицање санкција за кривична дела која су извршена из мржње“, где је мржња квалификаторна околност. Она се третира у случајевима извршења кривичног дела из разлога мржње према објекту кривичног дела, који је изабран на основу расне, националне и/или етничке припадности, вероисповести, полне разлике, сексуалне оријентације, родног идентитета или неке друге околности. Суд је у обавези да при изрицању казне ове околности третира као отежавајуће. Дакле, контекст у ком се мржња третира у позитивном Кривичном законнику у Републици Србији треба посматрати на два начина – као околност приликом одређивања санкција за извршиоца кривичних дела, где се мржња третира као квалификаторна околност и као елемент бића кривичних дела из главе 28, 31 и 34 Кривичног законика Републике Србије.

У глави 28 Кривичног законика Републике Србије, у којој се налазе кривична дела која су усмерена против уставног уређења и сигурности Републике Србије, у члану 317 мржња се спомиње као саставни део бића кривичног дела, која су усмерена на изазивање националне, расне и верске мржње и нетрпељивости. У улози извршиоца дела је лице које ствара или шири националну, расну или верску мржњу или нетрпељивост међу припадницима различитих народа или етничких заједница, који су настањени на територији Републике Србије. За овај облик криминалног понашања предвиђена је казна затвора од шест месеци до пет година.

Квалификовани облик кривичног дела је предвиђен ставом два овог члана, у ком се радња из става један извршава путем принуде, злостављања, угрожавањем безбедности, поругом у односу на националне, верске и етничке симболе, девастацијом

туђих личних ствари, скрнављењем споменика, спомен обележја и гробова. За овај облик кривичног дела је забрањена казна затвора у распону од једне до осам година.

Други, тежи облик овог кривичног дела, настаје у случају да се у улози извршиоца дела нађе службено лице које је злоупотребило службени положај и своја овлашћења. Такође, услед таквог поступања службеног лица може доћи до тешких последица по живот припадника различитих националних мањина или етничких група који живе на простору Републике Србије. Казна која је забрањена за овај облик кривичног дела је од две до десет година затвора (Шупут 2015: 130).

Мржња се у позитивном Кривичном законнику Републике Србије јавља потом у глави 31, у којој се налазе кривична дела против јавног реда и мира. У члану 344а налази се кривично дело „насилничко понашање на спортској приредби или јавном скупу“, где се мржња јавља као квалификаторна околност на страни лица које физички напада или се физички обрачунава са учесницима на спортској приредби или јавном скупу, насилно понаша или девастира туђу или јавну имовину чија је вредност већа током приступања спортском догађају, манифестацији или јавном скупу, тако што на спортски терен или објекат уноси или учеснике и гледаоце излаже опасности применом пиротехничких и експлозивних направа, које су подобне да изазову теже повреде или да наруше здравље учесника на спортској манифестацији или јавном скупу. Насиље се може вршити на делу трибина који је резервисан за припаднике супарничког навијачког табора, може довести до оштећења објекта у ком се одвија спортска манифестација, да се саботира опрема, уређај и инсталација у објекту. Извршилац овог дела може да изазива расну, верску или другу нетрпељивост и мржњу, која је заснована на дискриминаторним основама, што за последицу може имати насиље и физички обрачун. За ово кривично дело законодавац одређује затворску санкцију у трајању од једне до пет година, уз могућност изрицања новчане казне.

Кривично дело које на најбољи начин приказује дело из мржње налази се у глави 34 Кривичног законика Републике Србије, која садржи кривична дела против човечности других добара заштићених међународним правом. У члану 387 је регулисано кривично дело расне и друге дискриминације, које настаје управо на темељу различитости на основу расе, боје коже, верске припадности, националне, етничке разлике и порекла, односно на основу других личних својстава и кршења основних људских права и слобода гарантованих међународним правним правилима, која су ратификована међународним уговорима. За основни облик кривичног дела предвиђена је затворска санкција у распону од шест месеци до пет година. Такође, овим чланом Кривичног законика у ставу три је прописана одговорност и за оно лице које шири, пропагира или подстиче расну дискриминацију. Предвиђена санкција за овај облик дела износи од три месеца до три године затвора.

Јавним пласирањем текстова или другог штампаног материјала којим се позива, подстрекава или наговара на мржњу, дискриминацију или насиље усмерено према лицима или припадницима групе по основу расне, верске, етничке или друге различитости, врши се расна дискриминација из става четири члана 387 Кривичног законика Републике Србије, према ком је предвиђена затворска санкција у распону између три месеца до три године. Такође, оно лице које одобрава, односно јавно

негира постојање геноцида, злочине против човечности или ратног злочина и сваког другог злочина учињеног из мржње према групи лица на основу њене верске, етничке, расне или било које друге различитости, а наведени злочини су утврђени правноснажним пресудама судова у Републици Србији или Међународном кривичном суду, биће кажњено затворском санкцијом у трајању између шест месеци до пет година (Делић 2020: 110).

Израцање јавне претње да ће према припадницима одређене групе, на основу расе, боје коже, вере, националности, етничког порекла или другог личног својства, бити извршено неко кривично дело за које је законом забрањена казна затвора у трајању дужем од четири године, кажњава се казном затвора у трајању од три месеца до три године.

ПРИМЕРИ ЗЛОЧИНА ИЗ МРЖЊЕ НА КОСОВУ И МЕТОХИЈИ

Српски народ који је живео на простору Косова и Метохије у последње две или три деценије трпи најстрашније примере злочина почињених из мржње као доминантног мотива. Срби су били на мети Албанаца и албанских криминално-терористичких организација само и искључиво из верских, етничких и расних разлога. У време деловања сепаратистичке терористичке организације ОВК („Ослободилачке војске Косова“) према Србима и другим неалбанцима почињени су најстрашнији злочини из мржње. Срби на Косову и Метохији су се и пре тога налазили на мети исламистичких напада, са циљем поисламљења и напада, о чему сведоче историјски акти. Примери поисламљивања Срба се могу наћи код Сарача у Бивољаку, Исића у Штимљу и Тошопија у Градимљу и многих других (Урошевић 1987: 63). Злочини из мржње према Србима се у новије време интензивирају деловањем албанске терористичке Ослободилачке војске Косова.

Ова терористичка организација је у односу на Србе и друге неалбанце извршила бројне злочине мотивисане расном, верском и етничком мржњом. У јулу 1998. године, почињено је масовно убиство српског цивилног становништва у близини места Клечка. Припадници ОВК су најпре киднаповали цивиле српске националности, а потом их ликвидирали, а њихова тела спалили. Током 1997. и 1998. године албански терористи су спроводили бројна киднаповања српских цивила на Косову и Метохији. У периоду између 17. до 22. јула 1998. године киднаповано је и заробљено 43 цивила српске националности. Верује се да је око стотину српских цивила одведено у правцу Малишева и потом Клечке. Према цивилним заробљеницима албански терористи су се односили нечовечно и извршавали су зверске злочине. Сви су ликвидирани из ватреног наоружања, а тела су им спаљена (Јовашевић 2000: 68).

Током јула 1998. године догодили су се бројни злочини из мржње према српском цивилном становништву у општини Ораховац. Из Ораховца и места у околини, терористи су киднаповали око осамдесет српских цивила. Посредовањем Црвеног крста, ослобођено је око 45 цивила, претежно жена и деце, док су посмртни остаци пронађени од 42 отета цивила на стратишту Вољујак, и 13 тела је нађено у масовној гробници у Малишеву (Ђокић 2017: 342).

У местима Рзних, Прилеп и Глођане, у близини Радоњићког језера, у периоду од априла до септембра 1998. године, догодио се низ злочина према српским цивилима и другим неалбанцима и том приликом је убијено 37 српских цивила. Тела масакрираних и убијених цивила су закопана на брду крај Радоњићког језера.

У јулу 1999. године се у Старом Грацком дешава злочин према српским жетелима, где у атару села Бујанце албански терористи убијају 14 српских жетелаца. Иако су уредно захтевали заштиту међународног фактора, она им није била обезбеђена, што је за последицу имало сурово ликвидирање 14 цивила, припадника српског народа, који су убијени из мржње јер су били Срби.

Злочини из мржње према припадницима српског народа, али и другим неалбанцима, манифестовали су се и кроз уништавање православне верске и културне баштине на Косову и Метохији. На мети албанских терориста били су српски православни храмови, цркве, гробља и српске куће и друга приватна имовина. У контексту НАТО агресије на Савезну Републику Југославију и напада албанских терористичких и криминалних организација на српске православне светиње, само током 1999. године уништено је 76 верских објеката, према саопштењу Светог Архиепископског синода Српске православне цркве од 15. јуна 1999. године (Свети Архиепископски синод СПЦ: 1999: 104).

Доласком страног фактора, који је требало да гарантује мир и сигурност српском и другом неалбанском народу на Косову и Метохији, није се ништа променило у позитивном смислу. Српске светиње и даље остају на мети Албанаца, те први верски објекти који бивају девастирани након доласка јединица КФОР-а.² Међународни фактор и снаге које чине јединице КФОР-а очигледно нису биле у могућности или нису желеле да заштите православне српске светиње на Косову и Метохији. На основу територијалне надлежности, САД су одговорне за уништење 21 српске светиње, као и Италија. Немачка сноси одговорност за 19 богомоља, Велика Британија за десет, док су Французи криви за уништење седам српских цркава.

Терористи су нападали и српска гробља. За време Митровданских задушница 2012. године у јужном делу Косовске Митровице затечено је потпуно уништено православно гробље. Процењује се да је на овом гробљу порушено око пет стотина надгробних споменика. Ово српско гробље у јужном делу Косовске Митровице се од 1999. године до данашњих дана више пута нашло на удару албанских терориста, те је уништено преко 70% надгробних споменика. За разлику од Албанаца, Срби у северном делу Косовске Митровице нису оштетили ниједан надгробни споменик на албанском гробљу, које се налази у том делу града (Миловић 2024: 324).

Током 2012. и 2013. године на Централном гробљу у Косову Пољу порушено је 56 надгробних споменика. Уништење гробља се дешавало у исто време кад је дошло и до оштећења православне цркве у месту Бресје у Косову Пољу. У Урошевцу је православно гробље било више пута на мети албанских нападача. Од 1999. године до данас уништена је једна трећина надгробних споменика.

2 Манастир Светог Уроша у Биначу поред Витине, Манастир Светог Архангела Гаврила у Доњем Неродимљу и Цркве Светог Стефана и Светог Николе Летњег у Доњем Неродимљу. У Љубови код Призрена долази до уништења Цркве Светог Марка Коришког и Светог Илије, као и Цркве Пресвете Богородице у Муштушту.

Православно гробље у месту Жаково је оштећено током 2020. године и то тако што су четири гроба кроз прекопана, а посмртни остаци су украдени и нестали. Поред овог напада, дошло је и до скрнављења осам надгробних споменика. Православно гробље у месту Кишница је нападнуто 2021. године и то тако што је оскрнављено осам надгробних споменика, од којих је шест у потпуности уништено. На православном гробљу у Ораховцу је 2022. године дошло до оштећења крста на гробу тек сахрањеног Србина. На овом гробљу није било могуће да се врше сахране у периоду од 1998. до 2014. године, те су се Срби сахрањивали у црквеној порти.

ЗАКЉУЧАК

Мржња према неком народу, националној групи, верској групи, групи која се издаваја по боји коже, језику, пореклу или неком другом карактеристичном обележју представља снажан подстицај за извршење тешких кривичних дела. Мржња представља јасно квалификаторно обележје, које кривичном делу даје додатно на тежини и позитивно кривично законодавство Републике Србије јасно заузима став да се мржња као мотив за извршење кривичног дела увек мора узети као отежавајућа околност при изрицању санкције.

Постоје посебно осетљиве маргиналне групе, које су често предмет мржње и према којима су често усмерене радње кривичних дела. У самом раду наведено је да су Роми у целом свету посебно осетљива категорија становништва и врло често се према припадницима ове националне групације врше тешка кривична дела из мржње само због различитости у боји коже, језика и националне припадности. У раду је дат осврт на екстремну организацију „Скинхедс“, која изражава посебну врсту мржње према Ромима, Јеврејима, Кинезима и Афроамериканцима у читавом свету, а била је активна и на простору Републике Србије.

На простору Косова и Метохије Срби су се врло често налазили на мети извршења тешких кривичних дела мотивисаних мржњом од стране припадника албанског народа. Срби су плански били нападани, убијани, киднаповани, зостављани са циљем њиховог трајног исељења са Косова и Метохије. Српска имовина је такође била на удару честих напада, као и српска културна, историјска и религијска баштина. На простору Косова и Метохије је крајем 20. и почетком 21. века дошло до прогреса у извршењу кривичних дела мотивисаних мржњом, а дела су усмеравана према свим неалбанцима, са посебним фокусом према српском народу.

Велики број Срба је киднапован, убијен и трајно расељен са Косова и Метохије. О великом броју Срба са Косова и Метохије се ни данас ништа не зна и воде се као нестала лица. Такође, велики број Срба је завршио у албанској „жутој кући“, која је албанским терористима служила као илегална болница у коју се доводили киднаповане Србе, где су их убијали на свиреп начин, а њихови органи су вађени и потом за велики новац продавани на светским илегалним тржиштима људских органа, док је новац од продаје завршавао на рачунима терористичке ОВК.

Мржња према припадницима српског народа на Косову и Метохији од стране Албанаца се огледала и кроз нападе на верске објекте Српске православне цркве, који су уједно потврда колико дуго Срби живе и настањују простор Косова и Метохије.

Уништавање српских манастира и цркава, као и српских гробаља вршило се како са циљем застрашивања српског народа, тако и са циљем уклањања значајних историјских споменика културе који потврђују присуство српског народа на подручју Косова и Метохије.

Позитивно кривично право Републике Србије третира мржњу као квалифика торну околност приликом одређивања санкција за извршено кривично дело. Доказивање да је кривично дело извршено као резултат мржње, подразумева изрицање строже казне за извршиоца дела. Такође, постоје кривична дела у Кривичном законнику Србије која у свом бићу садрже мржњу као обележје. Реч је о кривичним делима усмерених против уставног уређења Републике Србије, против јавног реда и мира и против човечности и других добара заштићених међународним правом. Најјасније се мржња као мотив кривичног дела манифестује код кривичних дела геноцида из члана 370; злочина против човечности из члана 371; ратних злочина против цивилног становништва из члана 372; ратних злочина против рањеника и болесника из члана 373; ратних злочина против ратних заробљеника из члана 374; и организовања и подстицања на извршење геноцида и ратних злочина из члана 375 Кривичног законика Србије.

Дакле, мржња у кривично-правном контексту представља значајно обележје у извршењу кривичног дела, јер се доказивањем постојања мржње доказује и присуство негативних намера и односа према једној националној, верској или етничкој групи. Извршење кривичног дела из мржње према одређеном лицу не представља само личну мржњу према том појединцу, већ према читавој групи којој тај појединац припада. То се најбоље манифестује на примеру злочина из мржње извршаваних на Косову и Метохији, где је дошло до изражавања мржње према свим припадницима српског народа.

ЛИТЕРАТУРА

- Антонијевић 2014: Ненад Антонијевић. „Мартовски погром – албански терор над српским становништвом на Косову и Метохији“. *Годишњак Музеја жртва геноцида*, 43–81.
- Bowen 2008: Derek Bowen. *Pattern of skinhead violence*. University of New Hampshire Scholars Repository, New Hampshire.
- Bys 2014: Carolyn Bys. „Основа и значај јединственог регулаторног приступа кривичним делима почињеним из мржње: трендови у Европској унији и ситуација у Босни и Херцеговини“. *Кривична дела почињена из мржње: извори регулирања и процесирања у Босни и Херцеговини*. Ур. Edin Hodžić и Amra Mehmedić. Сарајево: Аналитика, 37–60.
- Видаковић 2004: Јозо Видаковић. *Рат: Злочин и/или пошреба*. Српско Сарајево: Завод за уџбенике и наставна средства РС.
- Делић 2016: Наташа Делић. „Кривичноправни значај мржње у светлу идентитетског преображаја Србије“. *Идентитетски преображај Србије*. Ур. Радмила Васић и Милена Положац. Београд: Правни факултет у Београду: Центар за издаваштво и информисање, 127–154.
- Делић 2020: Наташа Делић. „Кривично дело расна и друга дискриминација (члан 387. КЗС): прецизирање граница кривичноправне заштите“. *Казнена реакција у Србији*. Београд: Правни факултет Универзитета у Београду.
- Ђокић 2017: Бојан Ђокић. „Масовне отмице и нестанци на Косову и Метохији 1998–1999“. *Бањалучки новембарски сусрети*. Ур. Б. Микановић и М. Карапетровић. Бања Лука: Филозофски факултет, 339–353.

- Јовашевић 2000: Драган Јовашевић. „Бела књига о злочинима албанских терориста на Косову и Метохији“. *Међународна џолиџика*, бр. 51, 1091/93, 65–71.
- Јовашевић 2006: Драган Јовашевић. *Лексикон кривичној љрава*. Београд: Службени гласник.
- Куленовић 1995: Твртко Куленовић. „Мржња и толеранција“. *Дијалој – часојис за филозофију и друшћивену љеорију*, 112–117.
- Кривични законик Републике Србије („Службени гласник РС“ број 85/2005, 88/2005, 107/2005, 72/2009, 111/2009, 121/2012, 104/2013, 108/2014, 94/2016 и 35/2019).
- Миловић 2024: Марко Миловић. „Рушење гробља на Косову и Метохији – вандализам без пресе- дана у 21. веку“. *Ми и дрући кроз визуру Косова и Мејтохије*. Ур. Марина Мијатовић, Бо- рис Бурсаћ. Лепосавић: Институт за српску културу Приштина – Лепосавић, 317–329.
- Свети Архијерејски синод СПЦ 1999: Свети Архијерејски синод СПЦ. „Саопштење од 15. јуна 1999. године“. *Гласник СПЦ*, година LXXXI, бр. 6.
- Стјеља 2013: Ивана Стјеља. *Равнољравноси: рејулајћива и реалноси*. Београд: Комитет правника за људска права.
- Урошевић 1987: Атанасије Урошевић. *Ејћички љроцеси на Косову љоком љурске благадине*. Бео- град: Српска академија наука и уметности.
- Шупут 2015: Јелена Шупут. „Кривичноправно санкционисање дискриминације“. *Кулћура љоли- са*, год. XII, посебно издање, 127–140.

Ratomir D. ANTONOVIĆ

HATE CRIMES COMMITTED IN KOSOVO AND METOHIA

SUMMARY

Hate crimes have a strong motivation, which is based on hatred towards members of certain national and religious groups, and hatred can occur in relation to national and ethnic origin, language, script, race, skin color, religious affiliation, gender, sexual orientation, disability and the like. A hate crime is a criminal act that is committed only against a person who is different from the perpetrator. The Criminal Code of the Republic of Serbia recognizes hate crimes and defines hatred as an aggravating circumstance in those situations when a criminal act is committed due to hatred towards a person because they belong to a certain racial or religious group. Hatred arises due to difference and is not directed only towards an individual who is a specific victim of a criminal act, but towards all members of a certain nation, religious group, persons who speak a certain language or have some other significant characteristics that distinguish them from the majority. Members of the Serbian people in Kosovo and Metohija were victims of hate-motivated crimes by the majority Albanian people. The paper will highlight the crimes committed against Serbs solely because of their national and religious differences from Albanians.

Keywords: hatred, motive, crime, murders, pogrom.